

Socijalni odnosi, socijalni razvoj dece i agensi sportske socijalizacije

psiholog van. prof. dr Ana Vesković

Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Univerzitet u Beogradu;

U ovoj lekciji biće predstavljani:

- ✓ *Pojam socijalnih odnosa;*
- ✓ *Pojam vršnjačkih odnosa;*
- ✓ *Agensi socijalizacije za sport i kroz sport;*
- ✓ *Vršnjački odnosi u sportu;*
- ✓ *Odnos trener-sportista;*
- ✓ *Odnos roditelj-tener u sportu;*

Socijalni odnosi: osnovni pojmovi

Pojam „interpersonalni odnosi“

- ✓ Obuhvataju istoriju interakcija između osoba koje se poznaju.
- ✓ Socijalna mreža.
- ✓ Interpersonalni odnosi su složeni.

Pojam „vršnjački odnosi“

- ✓ Vršnjaci su osobe koje su jednakog položaja u funkciji uzrasta, ranga ili razreda;

Pojam komunikacije;

Pojam konflikta;

Pojam kohezije;

Pojam vođstva;

Pojam socijalne klime;

3

Oblici socijalnog ponašanja između vršnjaka

Saradnja - skup akcija i napora koji zajedno sa jednim ili više drugih pojedinaca izvodimo radi postizanja zajedničkog cilja.

*eksperiment

Takmičenje – Tokom druge godine deca ispoljavaju suparništvo oko igračaka i pažnje odraslih.

Konflikti - Sukobi među vršnjacima se javljaju već od kraja prve godine.

4

Oblici socijalnog ponašanja između vršnjaka

- **Konformiranje** - spremnost da se prihvati mišljenje i ponašanje drugih osoba, članova grupe kojoj pojedinac pripada.
Osoba se nečemu konformira (prilagođava, stapa se) samo iz razloga što neko drugi, za osobu važan, ili grupa sama po sebi, tako razmišlja ili čini.
- **Vršnjačko konformiranje** - Deca i adolescenti imaju veliku potrebu za vršnjačkom podrškom i pripadanjem vršnjačkoj grupi – „kulturi vršnjaka“.

5

Oblici socijalnog ponašanja između vršnjaka

- **Vršnjačko vodstvo** - Još u ranom detinjstvu može se zapaziti da neko dete ispoljava inicijativu u pokazivanju igre koju ostali ne znaju i koju uče na taj način što ga podražavaju. Podražavanje je značajan faktor u svakoj saradnji, a inicijativa u vođenju. Posmatranjem dečijih grupa, može se lako otkriti ko je vođa.

6

Razvoj drugarstva u detinjstvu

Okolo 3. godine deca počinju da iskazuju veću želju da se igraju sa vršnjacima, posebno sa onima koji su istog pola i ta se tendencija nastavlja tokom celog detinjstva.

Od 5 do 7 godine, drug je onaj sa kojim se dete igra, češće viđa, koji blizu stanuje, iz istog je razreda, sa kojim deli slatkiše; veze lako nastaju i lako se prekidaju.

Između 8 i 11 godine, drugovi se pomažu, dele iste interese, a uslov za prijateljstvo je uzajamno poverenje.

Posle 12 godine, drug je onaj koji nas razume, sa kojim se dele skrivene misli ali koji ume da čuva tajnu; druženje je u funkciji rešavanja psiholoških problema: usamljenosti, potištenosti, zaljubljenosti, ...

7

Dimenzije vršnjačkih odnosa

Vršnjački odnosi se proučavaju preko dve dimenzije:

- ✓ **Drugarstvo** – iskustvo odnosa u dijadi u kojoj postoji uzajamnost i bliskost. U proučavanju drugarstva, treba uzeti u obzir tri dimenzije:
  - ✓ Postojanje reciprociteta u odnosu i razlika u interakciji sa onima koji jesu i koji nisu drugovi;
  - ✓ Karakteristike drugova: sličnost različitih karakteristika (interesovanja, socio-demografska sličnost);
  - ✓ Kvalitet drugarstva – intimnost, poštovanje, stepen konflikta,
- ✓ **Popularnost** – iskustvo povezanosti i prihvaćenosti od strane vršnjaka;

8

Razvoj drugarstva

Težnja da se izabere mlađi drug, često je posledica teškoće da se uspostave odnosi sa vršnjacima.

Druženje sa starijima ponekada je znak detetove nesigurnosti – starije dete ga štiti i prema njemu postupa roditeljski. Ali, sa druge strane, druženje sa starijom decom može biti i znak izvanrednog intelektualnog i opšteg razvoja.

9

Uloga drugarstva za psihosocijalni razvoj

- ✓ podsticanje razvoja socijalne kompetencije;
- ✓ izvor podrške;
- ✓ pružanje emocionalne sigurnosti u novim i potencijalno opasnima situacijama;
- ✓ razmene osećanja i bliskosti;
- ✓ pružanje pomoći i usmeravanja;
- ✓ pružanje osećanja pripadnosti;
- ✓ pružanje mogućnosti za raznovrsnu stimulaciju;

10

Socijalne grupe

Na školskom uzrastu grupa postaje sve značajnija za dete i vrši sve veći uticaj na njegovo ponašanje.

Ispitivanjem odnosa u vršnjačkim grupama mogu se otkriti:

- ✓ izolovana deca;
- ✓ zapostavljena;
- ✓ „zvezde“.

11

Faktori koji utiču na socijalnu prihvaćenost dece u grupi

Kao nepoželjni drugovi biraju se deca koja:

- nepopularna deca ona koja ignorišu ili ne uvažavaju tuđe potrebe, kao i ona koja napadaju drugu decu.
- deca ne žele društvo onih drugova i drugarica koji imaju superiorno držanje, koji su „uobraženi“, „vređaju“, „ponižavaju“ drugu decu ili se „prave važni“.
- deca ne vole one koji na neki način štete ili nanose neprijatnost pojedincima ili celoj grupi

Kao poželjni drugovi biraju se deca koja:

- poštuju tuđu svojinu, koji su društveni,
- inteligencija, lepota, dobrotu, duhovitost, i druge socijalno poželjne osobine.

12

Faktori koji utiču na socijalnu prihvaćenost dece u grupi

Istraživanje: od čega zavisi popularnost deteta u grupi?

- ✓ socijalni status roditelja,
- ✓ detetova inteligencija,
- ✓ kao i broj dece u porodici.

13

Delovanje roditelja na razvoj drugarstva

Delovanje roditelja na razvoj drugarstva:

Direktno

i

Indirekto (putem karakteristika afektivne vezanosti i modelovanja)

14

Agensi socijalizacije za soport i kroz sport

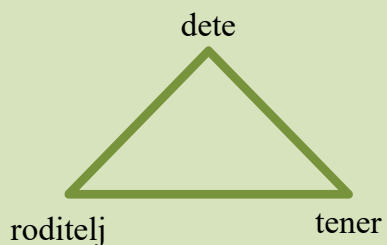
socijalizacija za sport

vs.

socijalizacija kroz sport

Značajni agensi socijalizacije za sport i kroz sport:

- ✓ Roditeji;
- ✓ Trenneri;
- ✓ Vršnjaci ↔ sportska aktivnost;

15

Vršnjački odnosi i sportska aktivnost

- ✓ Vežanost za vršnjake i poređenje sa vršnjacima kao jedan od ključnih izvora informacija o kompetentnosti;
- ✓ Evulacija od strane vršnjaka kao jedan motiva za učestovanje u sportu od i jedan od ključnih faktora razvoja kompetentnosti;

- ✓ Pruža mogućnost da se bude sa, da se saraduje, da se takmiči sa vršnjacima;
  - ✓ Ispunjava interesovanje mladih za socijalno poređenje;
  - ✓ Mladi su izloženi različitim perspektivama (npr. ferplej);
  - ✓ Može biti tako oblikovan da neguje vršnjačke odnose;

16

Vršnjački odnosi i sportska aktivnost

Dva su dominantna pristupa u proučavanju vršnjačkih odnosa:

- ✓ Interpersonalna psihijatrijska teorija - Salivan: vršnjačko drugarstvo i prihvaćenost su ključni faktori ravoja dece i mladih;
- ✓ Teorija afektivne vezanosti - Bolbi

17

Vršnjački odnosi i sportska aktivnost

Interpersonalna psihijatrijska teorija

Socijalna grupa i specifični prijatelji podstiču razvoj kroz socijalnu akomodaciju zato što daju mogućnost za šire razumevanje drugih i za razumevanje međusobnih različitosti;

Značaj drugarstva i prihvaćenosti zavisi od razvojne faze:

- ✓ Za mlađu decu (rani školski uzrast) prihvaćenost od strane vršnjaka je veoma važna;
- ✓ Stepem prihvaćenosti utiče na opažanje autoriteta, na pecepciju kompetentnosti i na percepciju kompromisa, na razvoj stereotipa o drugima i na percepciju odbačenosti;

18

Vršnjački odnosi i sportska aktivnost

Interpersonalna psihijatrijska teorija

- ✓ Bliska prijateljstva pružaju mogućnost za potvrđivanje vrednosti i pomažu mladima da bolje razumeju perspektivu drugih;
- ✓ Prihvaćenost od strane vršnjaka može da ublaže negativne ishode proistekle iz socijalizacije u okviru porodice i da pomogne mladima da razviju prihvatljive i socijalno poželjne oblike ponašanja.

19

Vršnjački odnosi i sportska aktivnost

Teorija afektivne vezanosti

- ✓ Kvalitet odnosa između deteta i negovatelja je značajan za kasnije razvojne ishode;
- ✓ Ako je figura afektivne vezanosti dostupna i ako adekvatno odgovara na potrebe deteta dete će formirati suguran obrazac afektivne vezanosti i koristiće figuru afektivne vezanosti kao osnovu za istraživanje i učenje.
- ✓ Ako dete formira nesiguran obrazac afektivne vezanosti, neće efikasno „koristiti“ figuru afektivne vezanosti za istraživanje sveta.

20

Vršnjački odnosi i sportska aktivnost

Teorija afektivne vezanosti

Kvalitet afektivne vezanosti ima implikacije za dalje vršnjačke odnose:

- ✓ Utiče na spremnost za iniciranje odnosa sa vršnjacima;
- ✓ Pruža obrasce ponašanja za osećajnost prema drugima;
- ✓ Utiče na formiranje mentalne reprezentacije radnog modela sebe i drugih;

21

Dimenzije drugarstva u sportu

Značaj drugarstva za razvojne ishde ogleda se u tome da deca:

- ✓ imaju prijatelje;
- ✓ koga biraju za prijatelje;
- ✓ u kvalitetu prijateljstva – stepen u kome prijatelji pružaju različite oblike podrške.

22

Dimenzije drugarstva u sportu

Pozitivne dimenzije:

1. **Druženje** – zajedničko provođenje vremena i zajedničko obavljanje aktivnosti;
2. **Prijatna igra / povezanost** – pozitivna valenca koja se pridaje zajedništvu i koja uključuje uživanje sa najboljim prijateljm;
3. **Unapređivanje samopoštovnja;**
4. **Pomoć i vodstvo** – aktivnosti i iskazi koji podstiću razvoj poštovanja prijatelja;
5. **Razvoj prosociojalnog ponašanja** – razgovar ili uključivanje u aktivnosti koji podržavaju ustaljene socijalne norme;

23

Dimenzije drugarstva u sportu

6. **Intimnost** ili međusobno deljenje informacija i osećanja;
7. **Lojalnost** ili osećanje posvećenosti „biti tu jedan za drugog“;
8. **Sličnost interesovanja, aktivnosti i vrednosti;**
9. **Privlačnost ličnih kvaliteta** – privlačnost psihičkih i fizičkih karaktersitika;
10. **Emocionalna podrška** – pokazivanje osećanja međusobne brige;
11. **Odsustvo konflikta;**
12. **Razrešenje konflikata i prevazilaženje nesuglasica.**

24

Dimenzije drugarstva u sportu

Negativne dimenzije:

1. Konflikti;
2. Neprivlačni lični kvaliteti – nepoželjne karakteristike ličnosti ili ponašanja;
3. Izdaja ili nelojanost i nesigurnost;
4. Neodgovarajuće ili retke mogućnosti za interakciju.

Razlike između dečaka i devojčica:

Devojčice u poređenju sa dečacima kao značajniju procenjuju emocionalnu podršku, mlađa deca više pažnje poklanjaju lojalnosti i prosocijalnom ponašanju, starija deca više pažnje poklanjaju privlačnosti

25

Dimenzije motivacione klime koju kreiraju vršnjaci

- ✓ **Napredovanje:** stepen u kome vršnjaci ohrabruju i daju povratne informacije svojim vršnjacima kako bi unapredili svoje veštine;
- ✓ **Jednako postupanje:** svako ima značajnu ulogu u timu i iskazivanje jednake preferencija prema svima;
- ✓ **Podsticanje povezanosti:** podsticanje osećanja pripadnosti grupi i kreiranje prijateljske atmosfere u timu.
- ✓ **Saradnja:** međusobno pomaganje i zajedničke aktivnosti u cilju učenja novih veština;
- ✓ **Napor:** naglašavanje značaja ulaganja napora i tuda;

26

Dimenzije motivacione klime koju kreiraju vršnjaci

- ✓ **Takmičenje u okviru tima:** promovisanje međusobnog takmičenja i upoređivanja;
- ✓ **Konflikti u timu:** negativno i nepodržavajuće ponašanje (međusobno okrivljavanje za lošu igru, podsmevanje) koji nisu direktno povezani sa međusobnim takmičenjem;
- ✓ **Normativne sposobnosti:** naglašavanje sposobnosti i preferencija za interakciju sa onim vršnjacima koji su sportski najkompetentniji;
- ✓ **Podržavanje autonomije:** stepen u kome sportista smatra da njegovi saigrači jedan drugom dopuštaju učestvovanje u odlučivanju, slobodu u načinu na koji igraju;

27

Dimenzije motivacione klime koju kreiraju vršnjaci

- ✓ **Greške:** zabrinutost kako saigrači gledaju na greške, pozitivne i negativne reakcije na greške saigrača;
- ✓ **Evaluacija kompetentnosti:** da li saigrači podstiču primenu korišćenje normativnih ili samoreferentnih kriterijuma za procenu kompetentnosti;

28

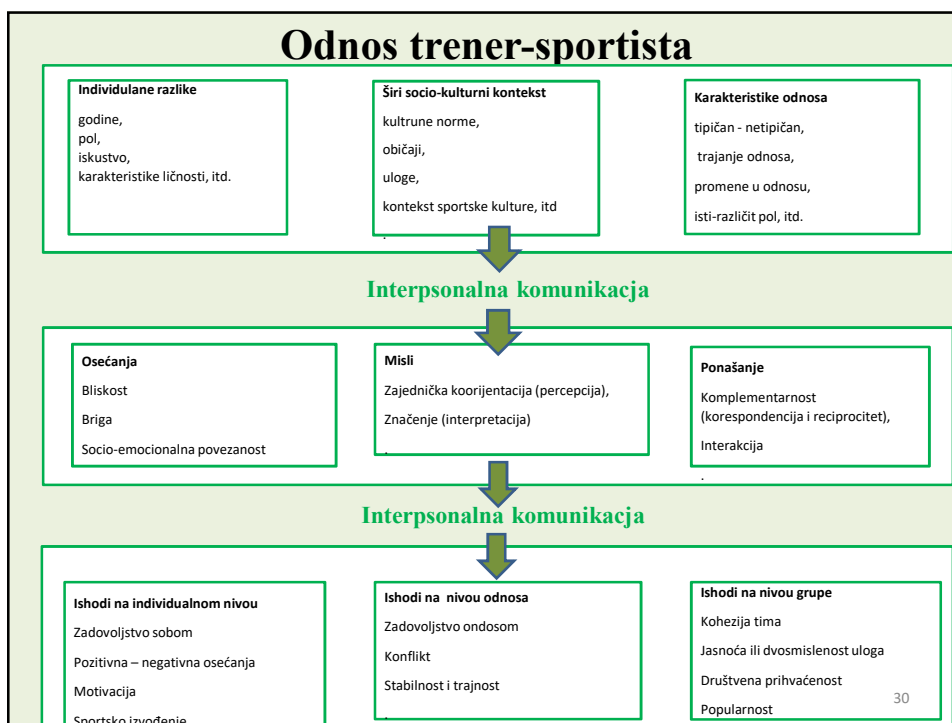
Vršnjački odnosi i sportska aktivnost

Praktične preporuke Veisa i saradnika:

- ✓ Treba postavljati ciljeve koji podstiču vršnjačku saradnju;
- ✓ Ohrabrivati decu i mlade sa samostalno rešavaju probleme umesto da očekuju da odrasli rešavaju njihove probleme;
- ✓ Ohrabriti mlade da učestvuju u zajedničkom odlučivanju;
- ✓ Dizajnirati aktivnosti da se sprovedu u malim grupama uz maksimalno učestovanje svih članova;
- ✓ Promovisati različite kriterijume za selekciju vršnjačkih vođa umesto oslanjana samo na sportsku komeptentnost;

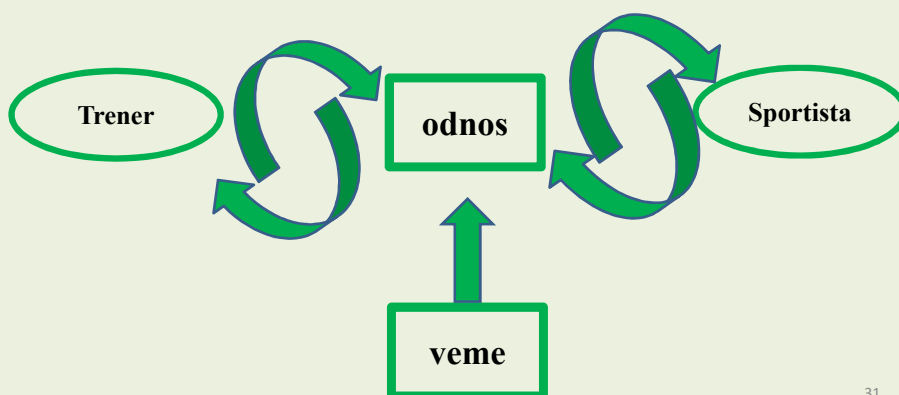
29

Odnos trener-sportista

Odnos trener-sportista

Odnos trener-sportista se široko defeniše kao situacija u kojoj su kognicija, osećanja i ponašanja sportiste i trenera međusobno zavisna i uzročno povezana

31

Odnos trener-sportista

Odnos trener-sportista može da se opiše preko dve povezane dimenzije:

- ✓ Nagrađujući odnos (dve subkomponente: uspešan i nesupešan);
- ✓ Pomažući, brižan odnos (dve subkomponente: efikasan i neefikasan);

	EFIKASAN	NEEFIKASAN
USPEŠAN	efikasn X uspešan	neefikasan X uspešan
NEUSPEŠAN	efikasan X neuspešan	neefikasan X neuspešan

32

Odnos trener-sportista

Implicitna svojstva odnosa trener-sportista uključuju („sadržaj odnosa“):

- ✓ **Emocionalne karakteristike** – poverenje spram nepoverenja, poštovanje spram nepoštovanja, dopadanje spram nedopadanja;
- ✓ **Kognitivne karakteristike** – iskustva u odnosu koji traje duže vreme spram odnosa koji kratko traje;
- ✓ **Karakteristike na nivou ponašanja** – dominantan spram submisivnog, prijateljski spram neprijateljskog;

33

Odnos trener-sportista

Konceptualan model Džouvit i saradnika

- ✓ **Bliskost** – odnosi se na emocionalni značaj koji sportista i trener pripisuju njihovm odnosu. Reflektuje međusobna osećanja poverenja, poštovanja;
- ✓ **Posvećenost** – odnosi se na nameru trenera i sportiste nastave odnos i da maksimizuju ishode odosa; reflektuje dugoročnu orijentaciju ka njihovom odnosu a sadrži msili o međusobnoj povezanosti, nameru (kognitivni element) obe strane da budu emocionalni povezani;

34

Odnos trener-sportista

- ✓ **Komplementarnost** – uključuje **korespondentna** ponašanja trenera i sportiste jedan prema drugom i kao i **recipročna** ponašanja dominacije i submisivnosti, uključuje aktivnosti neophodne za ostvarivanje saradnje.
- ✓ **Koorijentacija** – uključuje međusobnu percepciju trenera i sportiste i stepen u kome su ostvarili zajedničku osnovu za viđenje njihovog odnosa.

35

Motivaciona klima koju podstiče trener

- ✓ **Klima usmerena na lično usavršavanje i napredovanje**
- ✓ **Klima usmerena na postizanje rezultata**

36

Odnos roditelj - sportista

- ✓ Roditelji percipiraju sportsku aktivnost kao jednu od najznačajnijih aktivnosti pored formalnog školovanja;
- ✓ Odnos roditelj – dete deo je njihovog opšteg odnosa;
- ✓ Prve podsticaje za uključivanje deca najčešće dobijaju od roditelja.
- ✓ Koji su motivi roditelja za uključivanje dece u sport?
- ✓ Kroz interakciju sa decom, roditelji deluju na ishode koji nastaju tokom bavljenja sportom.

37

Odnos roditelj - sportista

- ✓ Roditelji mogu otvoreno/direktno ili prikriveno/indirektno da utiču na iskustva svoje dece.
- ✓ Pravi izazov za roditelje jeste u pronalaženju načina na koji će oni doprineti pozitivnim iskustvima mladih u sportu.
- ✓ Da li će ponašanja roditelja imati značenje podrške ili pritiska, zavisi od brojnih individualnih karakteristika;
- ✓ Opšte pravilo je da će deca ponašanje roditelja u većem stepenu opažati kao podržavajuće, ukoliko su odluke roditelja u skladu sa njihovim potrebama;

38

Odnos roditelj - sportista

Istraživanja – aktivnosti roditelja i pozitivni ishodi:

- ✓ Roditelji su **dostupni** kada se pojave problemi (na primer, povrede), pružaju moralnu podršku i ohrabrenje i prisustvuju sportskim takmičenjima;
- ✓ Roditelji se u najvećem stepenu angažuju u pružanju psihosocijalnih podsticaja i podrške, zatim, se angažuju u organizacionim aktivnostima. Na trećem mestu specifično sportsko angažovanje;

39

Odnos roditelj - sportista

Istraživanja – aktivnosti roditelja i negativni ishodi:

- ✓ Česti kada roditelji daju veći značaj pobjedi nego dete, kada su očekivanja sportskog uspeha roditelja viša nego očekivanja dece i kada roditelji zanemare uzrastne karakteristike deteta;
- ✓ Identifikovanje obrazaca ponašanja roditelja koji doprinose **razvoju straha od neuspeha: pretnje, kriticizam i kažnjavanje, kontrolišuće ponašanje** (visokim nivoom uključenosti, u pokušaju da spreče neuspeh i da utiču na ishode takmičenja), **visoka očekivanja postignuća** (pokazuju izrazito razočarenje kada deca pogreše).
- ✓ Identifikovanje obrazaca ponašanja roditelja koji doprinose da **deca napuštaju sport**: ovi roditelji u fazi specijalizacije nastavljaju da daju savete u vezi sa treninzima, nadgledaju treninge, i kada dete počne da razmišlja o napuštanju sporta, oni ga izlažu snažnom pritisku da mora da nastavi;

40

Odnos roditelj - sportista

Istraživanja – da li se razlikuju aktivnosti majki i očeva?

- ✓ U jednoj od prvih studija dobijen je veoma visok stepen korelacije između podrške majki i podrške očeva;
- ✓ Kada je reč o razlikama između aktivnosti majki i aktivnosti očeva, rezultati pokazuju da su:
  - majke emocionalno ekspresivnije i aktivnije,
  - očevi su u većem stepenu instrumentalno orijentisani i ponašaju se direktivnije.

41

Odnos roditelj - sportista

Istraživanja – kako sportisti opažaju uloge majki i očeva?

- ✓ Sportisti smatraju da očevi u poređenju s majkama u većem stepenu koriste nagrade i tehnike ubeđivanja.
- ✓ Na pitanje da li očevi i majke u jednakom stepenu vrše pritisak i pružaju podršku, rezultati dosadašnjih istraživanja ne daju jednoznačne odgovore.
- ✓ Autori jednog istraživanja nisu pronašli razlike.
- ✓ Autori drugog istraživanja ukazuju na to da sportisti opažaju da od očeva dolazi veći pritisak nego od majki, dok sportiskinje opažaju da je stepen pritiska od oba roditelja jednak.

42

Odnos roditelj - sportista

Kirk i Makfajl dali su klasifikaciju ponašanja roditelja mladih sportista (od 12 do 15 godina):

- ✓ roditelji koji ne prisustvuju ne angažuju se u sportu deteta, obično ostavljaju dete i ne ostaju da gledaju treninge;
- ✓ roditelji-posmatrači gledaju većinu treninga, ali ne zauzimaju aktivnu ulogu, niti ulaze u interakciju s trenerom;
- ✓ roditelji-pomagači pomažu treneru kada je to potrebno i poseduju veliko znanje o sportu kojim se bave njihova deca;
- ✓ posvećeni roditelji se u visokom stepenu uključuju u sportsku aktivnost i preuzimaju neke uloge (administrativne uloge).

43

Odnos roditelj - sportista

Stepen uključenosti roditelja u sport dece mladih sportista:

- ✓ Stepem uključenosti roditelja u sport njihove dece, može da varira na kontinuumu od nedovoljne do preterane.
- ✓ Različit stepen uključenosti roditelja vodi različitim ishodima. U većini slučajeva srednji nivo je optimalan.

44

Odnos roditelj - sportista

Sadržaj funkcionalne uključenosti roditelja:

- ✓ Pružanje podrške.
- ✓ Motivisanje.
- ✓ Postavljanje jasnih granica između uloga roditelja i uloga trenera.
- ✓ Podsticanje razvoja samostalnosti mladih u odlučivanju.
- ✓ Redefinisanje: ukazivanje na alternativna značenja.
- ✓ Otvoren stav roditelja prema značaju funkcionalne vrednosti sporta.

45

Odnos roditelj - sportista

Sadržaj nefunkcionalne uključenosti roditelja:

- ✓ Nezainteresovanost roditelja.
- ✓ Preuzimanje uloge trenera.

46

Odnos roditelj - sportista

Osnovni mehanizmi delovanja roditelja

- ✓ Način na koji mladi opažaju očekivanja, stavove, ciljeve svojih roditelja;
- ✓ Način na koji roditelji interpretiraju deci iskustvo koje ona stiču u sportu;
- ✓ Učenje po modelu.

47

Odnos roditelj - sportista

Istraživanje u kome su upoređivane karakteristike porodica visoko i prosečno uspešnih sportista:

- ✓ Podsticaji za uključivanje u sport;
- ✓ Stepen samostalnosti u izboru sporta;
- ✓ Transgeneracijski obrasci funkcionisanja;
- ✓ Životni stil;
- ✓ Porodični identitet.

48

Odnos roditelj - sportista

Preporuke za roditelje

- ✓ Motivi roditelja i motivi njihove dece za uključivanje u sport se razlikuju. Važno je da roditelji razumeju motivaciju svoje dece!
- ✓ Roditelji treba da podstiču decu ali ne i da ih „guraju“ da se bave sportom.
- ✓ Potrebe dece treba da su na prvom mestu;
- ✓ Roditelji treba da daju obilje pozitivnih povratnih informacija svojoj deci;
- ✓ Roditelji treba da se usmere na „lekcije“ koje mladi mogu da nauče kroz sport ali na pozitivan način;

49

Odnos roditelj - sportista

- ✓ Roditelji mogu da pomognu svojoj deci da se pripreme za takmičenje.
- ✓ Da pitaju decu šta im je potrebno;
- ✓ Da podstiču i da podsete decu da je bolje ukoliko se fokusiraju na proces nego na takmičenje;
- ✓ Da naglašavaju značaj uloženog napora;
- ✓ Da se fokusiraju na zabavu;

Roditelji treba da bodre decu na pravi način:

- ✓ Da ne viču;
- ✓ Da imaju u vidu uzrast i nivo naučenosti veštine;

50